

W

**WORKING
PAPERS**

327

Sobre els orígens de la Ciència Política a Catalunya

ISIDRE MOLAS

Institut de Ciències Polítiques i Socials
Adscrit a la Universitat Autònoma de Barcelona

Sobre els orígens de la Ciència Política a Catalunya

ISIDRE MOLAS

Catedràtic de la UAB

Primer director de l'ICPS

Membre de l'Institut d'Estudis Catalans

WP núm. 327

Institut de Ciències Polítiques i Socials

Barcelona, 2014

L'Institut de Ciències Polítiques i Socials (ICPS) és un consorci creat l'any 1988 per la Diputació de Barcelona i la Universitat Autònoma de Barcelona, institució aquesta última a la qual hi és adscrit a efectes acadèmics.

"Working Papers" és una de les col·leccions que edita l'ICPS, previ informe del corresponent Comitè de Lectura, especialitzada en la publicació –en la llengua original de l'autor– de treballs en elaboració d'investigacions socials, amb l'objectiu de facilitar-ne la discussió científica.

La seva inclusió en aquesta col·lecció no limita llur posterior publicació per l'autor, el qual manté en tot moment la integritat dels seus drets.

Aquest treball no pot ésser reproduït sense el permís de l'autor.

Transcripció de la conferència inaugural del curs 2013/2014 de l'Institut de Ciències Polítiques i Socials (ICPS) pronunciada per Isidre Molas, catedràtic de la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB), membre de l'Institut d'Estudis Catalans (IEC) i primer director de l'ICPS entre 1988 i 2000, el 20 de novembre de 2013 a l'Auditori del Pati Manning de Barcelona. Aquest acte acadèmic, commemoratiu alhora del vint-i-cinquè aniversari de la fundació l'ICPS, comptà amb la participació de Joan Marcet, professor de Dret constitucional de la UAB i director de l'ICPS; Salvador Esteve, president de la Diputació de Barcelona; i Ferran Sancho, rector de la UAB.

Edició: Institut de Ciències Polítiques i Socials (ICPS)
Mallorca, 244, pral. 08008 Barcelona (Espanya)
<http://www.icps.cat>

© Isidre Molas

DL: B-10186-2012
ISSN: 1133-8962

Potser el tema elegit per a la meua intervenció els pot sorprendre. Els parlaré només dels camins poc coneguts pel quals es va arribar a l'Institut de Ciències Polítiques i Socials (ICPS). Els parlaré, per tant, només dels orígens de la Ciència Política a Catalunya; és a dir, del període anterior a la creació de la Facultat de Ciències Polítiques i Sociologia a la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB), sota el deganat de Josep Maria Vallès, i de la creació de l'ICPS, signada pel rector de la UAB, Ramon Pascual, i el president de la Diputació, Manuel Royes, Institut que una vegada creat seria adscrit a la UAB per decret de la Generalitat de Catalunya.

Com poden suposar, serà un punt de vista més personal; i més aviat gairebé consistirà en un exercici de memòria (al capdavant, en part sóc un dels participants en el procés); solament he intentat de documentar alguna dada, si em ballava. Per tot plegat, doncs, els demano disculpes.

Entro en el tema. A finals de la segona meitat del segle XIX ja havien estat creats els primers centres on la Ciència Política, o les Ciències Polítiques, amb un estatut acadèmic. Émile Boutmy va fer-ho a França el 1871 en la línia de fundar una *École Libre de Sciences Politiques*, que tractava sobre idees, administració i institucions. Sidney Webb ho havia fet a Gran Bretanya amb la *London School of Economics*, que des de bon començament es centrà més en temes d'economia i de *Government*, amb una especial atenció a la societat. Una i altra institució tenien com objectiu la formació d'administradors eficaços. Alemanya, en canvi, adoptà una orientació diferent, la Teoria de l'Estat, sigui general o particular segons les escoles, que bàsicament barrejava Dret i Filosofia.

A Estats Units, la seva instauració acadèmica resultà més tardana i allí el *Government* va ser l'element fonamental de tota la primera etapa de la Ciència Política. El *behaviorisme* no arribaria fins el segle XX, i tampoc se sabia massa bé què era aquest nou camp situat entre la Sociologia i la Ciència Política. La fórmula pràctica, i càustica, que havien tingut de definir-ho consistia en dir que el *behaviorisme* era aquella recerca que pagava la Fundació Ford, la institució que va alletar el seu naixement.

Espanya, en aquells moments, encara no havia entrat a la Història; era a la prehistòria. Adolfo Posada fou el primer de qui conec un llibre amb el títol *Ciencia Política*, així en singular. El prestigiós krausista de la Universitat de Madrid que fou Adolfo Posada publicà a Barcelona un manual Gallach de divulgació, sota el paraigua de Calpe. L'editora (*Sucesores de Manuel Soler*) tenia el domicili al carrer Consell de Cent número 416 de Barcelona, és a dir, just tres cases més enllà d'on vaig néixer i viure fins que em vaig fer gran; però això ho he sabut ara com poden suposar, aleshores no ho sabia.

La preocupació bàsica de la Ciència Política de Posada era l'Estat (la distingia clarament de la Sociologia, que era l'estudi de la Societat). Per tant, no centrava la Ciència Política en la teoria filosòfica, ni en la Sociologia, sinó en una teoria més aviat descriptiva, ordenada al voltant de l'Estat. Els estudis de Sociologia, en canvi, s'havien institucionalitzat abans: des de 1899 de la mà de Manuel Sales i Ferré, nat a Ulldecona, i també krausista. Sales va ser el primer en fer un curs de Sociologia en els estudis de doctorat que es feien a la Universitat de Madrid, on de seguida s'hi establitzà amb una càtedra permanent de doctorat creada *ad personam*, perquè no canviés d'universitat.

Sales venia del camp de la Història, però, i per tant allò que faria tampoc seria exactament Sociologia, sinó més aviat Història.

Per dir-ho d'una manera clara, no hi havia res. Encara que el llibre de Posada constituïa una petita llum que apuntava a que algú creia que la Ciència Política punyia per néixer i que intentava de descriure'n el contingut. L'obra està bastant bé com a llibre de divulgació, i sembla mentida que no generés investigació al darrere seu; és un llibre de divulgació il·lustrada, intel·ligent.

A Catalunya, ho dic amb un punt d'erudició, començà a parlar-se de Ciència Política a la Universitat Autònoma de Barcelona, quan la II República. Amb uns nous plans d'estudis i una nova estructura d'organització i de funcionament intern, i amb Josep Xirau Palau, catedràtic de Dret processal i destacada figura de la vida acadèmica i política, que aleshores va ser degà de la Facultat de Dret. El Dret processal potser l'interessava relativament, i quan va poder, és a dir quan va ser degà amb la Universitat Autònoma, va crear les condicions per impulsar els estudis de Ciència Política.

A la *Revista Jurídica* (Facultat de Dret de la Universitat de Barcelona), de la qual se'n van publicar nou números, hi incorporà un apartat especial de bibliografia de les novetats en ciències polítiques, socials i econòmiques. Aquesta és una primera pista que el tema hi era present; encara no estava enfocat, però hi era, i sembla que al 1934 es concretà en una fórmula jurídica que se'n deia Seminari d'Estudis Polítics. Jo recordo haver vist uns llibres timbrats amb el nom de Seminari de Ciència Política. Val a dir, però, que totes les referències que he trobat per escrit i documentades, posa el nom que els he dit abans: Seminari d'Estudis Polítics.

Qui portava aquest Seminari? Josep Xirau. Quin era l'objectiu del Seminari? Els estatuts de la Universitat Autònoma estableixen: "L'actitud científica creadora i d'investigació té el seu òrgan en el Seminari o Institut d'investigació científica que està destinat a la recerca, la creació científica i la preparació de futurs investigadors". El nom de Seminari es mantindria en l'etapa posterior de la Universitat, però no ben bé amb aquesta finalitat.

Així sorgiren els primers cursos regulars de què tinc notícia (que no vol dir que siguin els primers): es tracta dels tres cursos anunciats que es farien durant l'any acadèmic 1934-1935: "*El contracte social* de Rousseau" i "Les idees fonamentals de la política moderna", dirigits per Josep Xirau, en una línia del pensament polític que sembla que era la que l'atreia; el tercer curs anunciat aniria a càrrec de Manuel Reventós sobre "Història política i econòmica de la postguerra", s'entén de la postguerra europea.

Era un començament; tardà, però era un començament. Anàvem descompassats? Sí, clarament descompassats d'Europa, Però era un començament de normalització que es va estroncar quan va venir el franquisme, que feu recular el procés. L'experiència desaparegué, la gent se'n anà o foren separats de la docència i totes les novetats foren eliminades. Retornà així l'exclusiva del Dret polític tradicional, on cadascú feia bonament allò que podia (o volia), i sobretot s'expandí i entrà amb força la Teoria de l'Estat d'arrel alemanya.

S'havia suprimit la democràcia, s'havien suprimit les llibertats; per tant allò que en podríem dir ciències polítiques o socials no tenen cap rol a jugar, almenys un rol públic, i

així el 1939 es crea a Madrid el *Instituto de Estudios Políticos* destinat a sintetitzar o a fer conviure, sota la direcció de Falange, les diferents famílies del Règim. El 1941 s'hi comença a publicar la *Revista de Estudios Políticos*. Aquesta fou la primera revista específica i després es creà a la Universitat de Madrid la Facultat de Ciències Polítiques destinada a la formació, ideològicament “correcta”, de l'alta administració. Aquest pas permeté una certa diversificació, perquè hi ha varies càtedres, i per tant començà a haver-hi una certa especialització, encara que sempre dins d'un marc més aviat tradicional. Ja saben que s'havia institucionalitzat també un subproducte d'ensenyament de la política, que era l'adoctrinament a través de la *Formación del Espíritu Nacional*, tant al batxillerat com a la Universitat.

La dècada dels anys quaranta estan dominats, en el camp de què parlem, pel nom de Francisco Javier Conde i per una referència intel·lectual de gran nivell, Carl Schmitt, qui fins a la seva mort influirà d'una manera permanent en els nuclis més o menys acadèmics d'Espanya. Carl Schmitt no havia estat jutjat a Nuremberg, però va ser expulsat a perpetuïtat de la universitat alemanya perquè havia estat el teòric més important de l'Estat totalitari. Manuel Fraga serà potser el seu deixeble més actiu i amb més publicacions, i qui va fer la seva semblança quan l'any 1962 Schmitt va ser nomenat membre d'honor del *Instituto de Estudios Políticos*.

A Barcelona, tot això arribava acadèmicament d'una manera relativa. Gonzalo del Castillo va recuperar la càtedra i va seguir explicant el mateix que explicava abans; era ja un professor d'una edat venerable en espera de la jubilació, que potser fins i tot anava a classe. Després va venir com a catedràtic Carlos Ollero, que no va ser-hi mai; em penso que va venir a prendre possessió i se'n va anar; la plaça quedà vacant una altra vegada. Hi havia un professor suplent que feia les classes, Agustí de Semir, aleshores falangista, que recomanava la lectura de la Teoria de l'Estat, original i abstrusa, de Hermann Heller, un socialdemòcrata alemany que havia mort a Madrid exiliat. Més tard va venir Hernández Rubio, un orteguïà canari, llegit i agradable, i segons la llegenda excèntric; va estar-hi un parell d'anys i se'n va tornar a Canàries, perquè trobava que ací hi feia massa fred. Aquest va ser substituït per un professor adjunt, Jordi Xifra Heras, que va ser el meu primer professor de la matèria durant la carrera; després, fent la tesi, vaig descobrir que el seu pare i la seva mare havien estat dirigents de la Lliga Catalana de Girona i que havien estat assassinats el 1936; en aquell moment Jordi Xifra era un falangista actiu que ens feia estudiar Història del pensament polític i Teoria de l'Estat.

El primer moviment acadèmic de renovació universitària que es produí, encara que no tingué una repercussió immediata, crec que va ser la creació de la Facultat de Ciències Econòmiques el 1954. Quan jo tenia vint anys Econòmiques era la carrera de moda, i en ella havien posat com assignatura de primer curs Teoria de l'Estat; no Ciència Política, no Dret constitucional, no Dret polític, sinó Teoria de l'Estat, que cadascú explicava també com volia i com podia, com si es tractés del Dret polític.

El moment decisiu que marcà una inflexió en aquest procés, i que permeté l'inici d'un camí propi, és produí el 1958; a partir d'unes oposicions a càtedra que per Barcelona guanyà Manuel Jiménez de Parga i Jordi Xifra perdé. Jiménez de Parga arribà a

Barcelona sense cap contacte amb la gent d'abans i creà un equip nou amb tres joves llicenciats brillants i ben diferents entre ells: Jordi Solé Tura, José Antonio González Casanova i Salvador Giner.

Solé Tura durà poc, perquè marxà a l'exili per tal d'evitar una detenció per la policia. Salvador Giner se'n anà a estudiar Sociologia –primer em penso que a Chicago– i després esdevindria un sociòleg de primer nivell. Quedà només González Casanova, que explicava Teoria de l'Estat a Econòmiques, i s'hi incorporarien Luís del Castillo, que més endavant seria un advocat brillantíssim, un dels millors de Barcelona, i Jacqueline B. de Celis, que va fer la tesi sobre grups de pressió, que publicaria, però que no participà en la trajectòria posterior. Un primer intent d'innovació del nou catedràtic, Jiménez de Parga, va ser batejar la matèria Politicologia, denominació que no arrelà gens ni mica, però que al final va quedar com a Politologia, un nom més acceptat en el món internacional.

Qui eren els autors de referència? Esmentaré tres noms: Maurice Duverger, Georges Burdeau i Carl J. Friedrich. En la docència s'explicava règims polítics, a l'estil del *Government* anglès o americà, o si volen, a l'estil d'allò que abans en deien Institucions polítiques, ara bé amb referència als partits polítics i a les eleccions. La novetat importada en aquests moments és que en aquest camp entra l'estudi dels partits, de les eleccions i dels grups de pressió; és a dir, per primera vegada hi ha com una sortida del món de la política i de l'Estat vers la Societat (a més de parlar de la llibertat i de la democràcia, però ara no ens importa tant d'insistir-hi en aquest tema ideològic, sinó de subratllar el seu caràcter temàtic). L'altra matèria que s'explicava –ho feien normalment els segons de la companyia– era Història del Constitucionalisme i del Pensament polític a Espanya, naturalment d'abans de la guerra civil.

L'ambient intel·lectual era tancat, tan tancat que posaré un exemple. Quan jo estudiava venia llibres prohibits per guanyar alguns diners de butxaca i un dels que venia era la traducció publicada a Argentina de la *Introducció a la Política*, de Harold Laski, obra que pertanyia a la seva etapa fabiana. Aquest llibre prohibit era d'un gran professor de la *London School* (ja mort), de l'època en que encara no era un laborista roig (després se'n va fer), sinó un fabià reformista, moderat, que explicava com funcionava l'Estat i com es relacionava amb la Societat. Podria dir-se que era una teoria sobre l'Estat, però potser era més una teoria de la societat pluralista com a base i justificació de l'Estat democràtic. Com que primer em llegia els llibres que venia, per tal de poder explicar l'article, així és com vaig conèixer per primera vegada aquest petit gran llibre del politòleg anglès.

Tan tancat era aquell món, que els dos millors caps de la generació dels més granats, o potser m'ho semblaven a mi, Manuel García Pelayo i Juan Linz, van haver de marxar i van arrelar en universitats estrangeres; ells han estat les dues persones més brillants de les generacions anteriors. García Pelayo, amb un plantejament clàssic –pensament polític i *Government*– se'n va anar a Veneçuela, on li van oferir la direcció del *Instituto de Estudios Políticos* i s'hi va quedar fins que molts anys després va ser elegit president del Tribunal Constitucional; era, per tant, una persona de formació molt sòlida en Dret, pensament polític i *Government*.

Juan Linz se'n va anar als Estats Units. S'havia especialitzat en temes de

sociologia política i, abans d'anar-se'n, ja feia recerca empírica i utilitzava sondatges, tot i el seu interès de sempre pels temes històrics. El 1967 va fer des del punt de vista de la Ciència Política, en la meua opinió, la primera aportació important: el seu petit estudi sobre el sistema de partits polítics a Espanya, que ací serà conegut bastant més tard com a llibre.

Per tot el que acabo de dir, la Ciència Política era gairebé com una enciclopèdia, que segons per on l'obries en sortia una cosa o una altra. Tots parlaven de tot; per això, allò previsible hauria estat de fer-ho en plural, Ciències Polítiques; i si encara tinguessin una major voluntat d'obertura en diguessin Ciències Polítiques i Socials. En tot cas les fronteres potser eren indefinides, però hi havia una reacció contrària a que el Dret pogués explicar-ho tot, o que fos l'única cosa que s'havia d'explicar. Si l'Estat tenia una justificació en la Societat, ¿per què no parlar també de la Societat i dels seus lligams amb la política?

Hi havien unes limitacions exteriors clares. No explicàvem el Règim espanyol; no l'explicàvem perquè no el volíem explicar; explicàvem els règims "normals", és a dir, Estats Units, Gran Bretanya i França. I si podíem, introduíem la realitat de la Societat (els partits i les eleccions). En tot aquell nucli humà inicial, en el qual jo encara era en un aprenent, no es feia recerca empírica. Bàsicament érem professors i la gent es preocupava més de la docència que de la recerca. Per tant, encara que l'origen de la Ciència Política es troba situat a les càtedres de Dret polític de la Universitat de Barcelona, no hi havia encara massa producció en recerca; més aviat hi havia la paraula. Durant anys molts ens vàrem formar com a autodidactes; ningú en sabia massa, i anàvem un pèl desorientats, és a dir, llegíem el que ens queia a les mans; si al començament ens agradava, seguíem; i en tot cas buscàvem de fer compatibles els coneixements adquirits.

En tot cas l'origen de la nostra Ciència Política es troba en la càtedra de Dret Polític de la Universitat de Barcelona. És ací on hem de buscar i d'on surten els primers politòlegs. Jo vaig entrar al Seminari de Dret polític el 1963. Llavors s'hi preparava una recerca que, ves a saber per què, estava becada pel ministeri amb una quantitat simbòlica. El tema era sociologia electoral de Catalunya durant la Segona República – més o menys aquest era el títol; en tot cas l'àmbit temàtic era aquest. Al començament el personal existent en sabíem més aviat poc, molt poc. No sé si es va fer algun projecte per escrit (potser seria instructiu de llegir-lo per tal de mesurar-ne la gosadia), però en tot cas el coordinaven Castillo i González Casanova, i jo m'hi vaig incorporar fent dos seminaris amb estudiants: l'un sobre el pensament polític espanyol i l'altre sobre els partits polítics durant la II República; tenia un bagatge mínim i un entusiasme superior a allò que en treia econòmicament. El bagatge teòric l'havia adquirit a la presó i consistia en Maurice Duverger, Jean Touchard, en especial l'aportació de Georges Lavau i, això sí, molts llibres d'Història i de pensament polític català, que era allò que m'interessava.

Però el tema del treball em permet de descobrir François Goguel i la línia francesa de la geografia electoral. Més tard coneixeré les tesis d'André Siegfried, un nom que no existia encara en l'imaginari en què ens movíem. Les nostres lectures primeres eren els

llibres publicats a París per Armand Colin i les traduccions fetes per Ariel i Tecnos.

Així començo la tesi doctoral sobre la Lliga Catalana, i publico textos sobre pensament, perquè allò que fèiem més era pensament polític, a part d'estudiar les eleccions de l'etapa republicana, s'entén. Quan Jordi Solé Tura tornà de l'exili també faria la seva tesi sobre el pensament polític de Prat de la Riba.

I ara em permetran que faci referència a dos fets de caràcter més general, només dos, i aturar un moment aquestes referències de vida que els estic fent; crec que cal recordar-los per situar millor allò que vindrà a continuació.

El 1965 es realitzà al marge dels poders establerts un congrés de la cultura catalana, cosa que pocs saben, que mereixeria que algú en fes una monografia. El congrés es celebrà als Escolapis de Sant Antoni i la policia no va impedir la celebració de les sessions científiques, però va comparèixer a l'acte de clausura que es feia al CIFIC, mentre parlava el doctor Jordi Rubió. El va interrompre i va dissoldre el personal. Així va acabar aquest primer congrés de cultura catalana, sense la sessió de clausura. Esmento aquest fet per la coincidència d'intel·lectuals externs a la Universitat i joves professors, fet al marge de les institucions oficials i dels partits clandestins, però reunint gent d'una gamma de tots colors.

L'any següent, el 1966, es va crear el Sindicat Democràtic, i com a conseqüència de l'agitació dels estudiants universitaris i de l'incipient moviment de professors no numeraris, amb motiu de la petició de destitució del rector García Valdecasas dirigida al ministre del ram, vàrem ser expulsats de la Universitat 69 professors, tots ells professors no numeraris. A la majoria l'expulsió de la Universitat no ens creà un gran problema econòmic irresoluble, perquè tots seguïrem vivint del mateix que abans: un traduïa, un altre feia d'advocat incipient, un altre donava classes en una escola, i així; jo, per exemple, treballava en una editorial. La Universitat era un lloc per fer ciència, és a dir per no cobrar.

A mitjan anys seixanta hi hagueren a Barcelona tres centres de recerca i de docència. El primer no entra potser directament en allò que estic narrant, però el vull esmentar: és l'Institut Catòlic d'Estudis Socials de Barcelona (ICESB). Era un centre de l'Església, important en el context de migradesa que hi havia en tot. En aquella època Bosch i Selva n'era director, i estava orientat clarament a la Sociologia. Així, el 1966 va començar una escola de Sociologia, amb molt soroll, però que es va mantenir amb mà ferma; la Sociologia es feia en un lloc: a l'ICESB. Hi ha un llibre de Jordi Sabater, *L'ICESB (1951-2001)*, que explica la història d'aquest institut. D'altra banda, la seva revista *Perspectiva Social* ha estat una publicació on hi trobem no sols sociòlegs, sinó també politòlegs, un extrem que el gremi no sempre recorda, perquè la considera d'una altra cleda.

Existia també un segon centre: l'Institut de Ciències Socials (ICS), que havia estat creat per la Diputació de Barcelona, on Jordi Xifra, fora de la càtedra de Dret polític, va trobar un camp d'espera, per dir-ho d'alguna manera, segurament amb l'esperança que Jiménez de Parga se'n anés també, com ho havien fet tots els catedràtics que l'havien precedit. L'ICS de Jordi Xifra tenia recursos econòmics, feia congressos i editava una

apreciable *Revista de Ciencias Sociales*; però sense connexió universitària, d'una manera progressiva va entrar en una via lànguida. Xifra aconseguí d'incorporar Jaume Terradas com a secretari, però l'Institut no tenia docència, ni projectes de recerca, ni atracció d'estudiants. Després, ja amb la democràcia, es va convertir en una cosa només sobre el paper, sense iniciativa i amb un pressupost mínim que no deuria donar per a res. Ben endavant en el temps, Joan Botella va ser-ne nomenat director, fet que facilità la connexió entre l'Institut de Ciències Socials de la Diputació i el futur l'Institut de Ciències Polítiques i Socials. El fons editorial de l'ICS i els seus llibres que tenia serien recuperats anys després d'algun magatzem i van ser heretats per l'ICPS; avui són a la biblioteca d'aquest.

El tercer centre que voldria esmentar, i del que tampoc no se'n sap massa, és EISA (Estudis i Investigacions Societat Anònima), creat el gener de 1967, on els professors i els estudiants expulsats de la Universitat l'any anterior seguien anant a classe i fent cursos. Es va fer un primer semestre i després va començar el segon, que seria el primer semestre regular, perquè durant el primer no quedava clar què passaria. EISA va morir aproximadament el desembre de 1968, després de la publicació de la tesi de Solé Tura, *Catalanisme i revolució burgesa*, i de la polèmica que va causar. No sé si va haver-hi una relació de causa-efecte sobre el tema, però és possible que la incompatibilitat ideològica entre el "capital" i els intel·lectuals (molts dels quals havien impulsat el congrés de cultura catalana a que abans m'he referit) fos un problema de fons.

EISA era, i volia ser, una escola amb els seus departaments: com a mínim tenia el de Ciències Polítiques (en plural), el de Filosofia, el de Llengua i Literatura i el de Ciència i Tecnologia. Els primers professors del primer semestre en el camp de les Ciències Polítiques, és a dir, el 1967, foren Jordi Solé Tura, Oriol Casanovas, Josep Verde, Isidre Molas i Josep Termes. També hi havia una assignatura, Història del pensament, que donava gent diversa, cada dia un de diferent. El segon semestre jo hi vaig fer un curs atrevit (pel que sabia) sobre "Sociologia política: els partits polítics"; vaig aguantar, vaig aguantar bé.

Acabada l'experiència, tornàvem a estar fora de circulació. Jo seguia fent un seminari al menjador de casa abans de sopar i continuava a l'editorial, en Solé Tura traduïa, González Casanova era catedràtic a Santiago de Compostela i Castillo havia decidit incorporar-se al món editorial i a l'advocacia. Però el 1968 vàrem poder tornar a la Universitat, i alguns ho férem; era aquell un moment d'auge d'un marxisme holista, en el qual hi havia totes les variants del marxisme, però que tenien en comú que eren holistes, fins al punt que alguns em deien que jo no feia materialisme històric, sinó "xafarderisme històric". Però també havia entrat la moda d'uns autors marxistes que pel fet de ser diferents entre ells eren un antídoto contra aquell esperit en el qual tot està predeterminat, tot està ordenat, tot està solucionat i hi ha una explicació per a tot. Aquests autors influïren en els anys posteriors, molts d'ells lligats a la renovació de les idees de l'esquerra del moment (de l'esquerra acadèmica i no acadèmica, però jo m'estic referint sempre aquí al vessant acadèmic). Els concreto en quatre noms: Antonio Gramsci, que gaudirà d'una gran influència en el món acadèmic, europeu i canadenc; Nicos

Poulantzas, amb el seu marxisme estructuralista que tindrà una gran difusió a Catalunya; Wolfgang Abendroth, catedràtic marxista de Ciència Política de la Universitat de Marburg; i Ralph Miliband, el pare dels germans Miliband, que era el teòric de la *New Left* que venia a modernitzar la tradició del pensament britànic d'esquerra.

Aquests eren autors de referència que se superposaven a Goguel, a Duverger, i a tots els que he dit abans, i que no tenien massa a veure amb ells; però tots se superposaven en un afany de coneixement general i d'obertura d'horitzons. Em sembla que aquest aiguabarreig tenia un punt positiu: és més important el coneixement possible extret de la realitat que la seguretat que la teva explicació havia d'il·lustrar i confirmar només una veritat ja coneguda. Aquesta és una discussió inacabable de l'època.

El 1971 llegeixo la tesi doctoral sobre "Lliga catalana. Un estudi d'estasiologia". Aquest neologisme, estasiologia, era de Duverger, era la veu que proposava per a l'estudi científic dels partits polítics. L'estudi, fet amb conceptes i sobre temes propis de la Ciència Política, s'aplicava a un objecte històric i coincidiria amb actituds que serien bastant compartides després. La utilització de la Ciència Política o de la Sociologia, per tal d'estudiar un tema històric, és fonamental per entendre la Història, però a la vegada enriqueix notablement els instrumentals analítics de la Ciència Política. Aquesta tesi m'obrirà el pas a la Universitat Autònoma de Barcelona, on es constituirà el primer nucli humà que es reclamà de la Ciència Política.

Una vegada doctor, abans de l'estiu de 1971 em telefonen per tal de tenir una entrevista i parlar de la Universitat Autònoma, del que he fet i del que penso fer, etc., amb Jordi Nadal, Antoni Serra Ramoneda i el degà Joan Sardà, tots tres de la Facultat d'Econòmiques. Sardà em proposa d'anar a l'Autònoma a fer Ciència Política en el marc de l'assignatura titulada en el pla d'estudis Teoria de l'Estat. I em diuen: "Volem que expliquis Ciència Política; explica-la com vulguis, però no ens expliquis Dret (ja ho fan els del Departament de Dret), ni una Teoria de l'Estat filosòfica i intemporal. Explica alguna cosa que sigui útil per als estudiants d'Econòmiques i que els doni una perspectiva més àmplia, perquè no creguin que amb l'economia n'hi ha prou". Jo entenc que la proposta em permet de recollir tant la perspectiva històrica, en especial la tradició d'història de les idees, com la perspectiva de la sociologia política, que puc incorporar al coneixement de l'Estat i del poder polític. I, sobretot, em diuen també: "A més a més, encarrega't de fer un Departament de Ciència Política i proposa gent per venir". Poc després serien creades la Facultat de Dret i la de Ciències de la Comunicació, facultats on Josep Maria Vallès, Manuel Gerpe i Francesc de Carreras, procedents també de la Càtedra de Dret Polític, s'incorporarien a la docència.

El Departament de Ciència Política va ser creat el 1971, com un Departament inter-facultatiu. Així, per aquest procediment tan simple es va formar a l'Autònoma un conjunt d'unes deu persones amb el denominador comú de la Ciència Política. Érem tan agosarats que preteníem superar el dèficit històric que teníem en relació als països europeus; és a dir, preteníem arribar al nivell de ser considerats com a part de la Ciència Política existent i, per tant, arribar a mesurar-nos en qualitat amb ells; era el nivell de qualitat que ens exigíem.

El grup era magnífic humanament i molt sòlid intel·lectualment. Al grup ens afectava la superació del *gap* que teníem com a país; i personalment, a mi també. Es tractava de recuperar un verb que utilitzaven els continuadors d'Acció Catalana i que després, a finals dels anys setanta, es va fer més famós: normalitzar; es tractava de normalitzar Catalunya i aportar-hi tot allò que la faria ser un país normal, com els altres. I els altres països tenien Ciència Política a la Universitat, i gent que en sortia llicenciada i formada per tal d'entrar a l'Administració; s'hi publicaven treballs sobre la política del moment; estudiaven els mecanismes del poder polític i de la societat democràtica; nosaltres també ho fariem. Calia preparar-ho.

Els nostres treballs havien de ser, si era possible, sobre Catalunya, encara que fos al voltant de l'última experiència democràtica, que era la Segona República. I també de fer estudis en català, cosa que en aquell moment no era ni obvi, ni majoritari, ni gairebé una pràctica de la majoria del personal que escrivia sobre aquests temes, fos per conveniència, per costum o per ideologia. Els havies de convèncer gairebé d'un en un, i alguns es disculpaven dient que no en sabien prou, que en català no els sortia bé. Tot plegat tenia un punt d'apostolat. Volíem ser un punt de referència per a la Ciència Política europea, per a l'acadèmia europea. A més a més cadascú volia altres coses, però això pertanyia a la vida privada de cadascú. No érem iguals, érem diferents; però crec que en aquell moment tot plegat significaria modernitzar, normalitzar.

Voldria recordar tres elements importants per al desplegament d'aquesta etapa que s'obria. El primer era forjar l'instrument que permetés la cohesió d'un grup humà unit i alhora plural. Ho vam fer a través d'un seminari, com aquells que havia après a fer una dècada abans amb estudiants, però ara dirigit només a gent que ja tingués acabada la carrera, que es volgués dedicar a la Ciència Política i fer recerca en aquest camp en el futur. Un seminari de periodicitat setmanal que va durar deu anys, un seminari interdisciplinari i interuniversitari, on venia gent d'altres Departaments i de la Universitat Central –como llavors era coneguda la Universitat de Barcelona– i també estudiants que estaven a punt d'acabar la carrera. Era un seminari destinat a la formació de professors i a la formació per a la recerca que durant deu anys seguits vam mantenir amb un nivell, un to, una exigència i una obertura de temes i d'horitzons, que ens enriquia a tots.

El segon element que va vertebrar el grup va ser el foment de l'estudi en altres universitats de fora, que anessin a d'altres llocs i que veiessin d'altres coses. On anar? Allà on volguessin, més ben dit allà on poguessin. Però com que la porta de França va resultar ser la més oberta, doncs cap a França. Em penso que Josep Maria Vallès va ser el primer en anar-hi; després gràcies a les gestions de Jesús M. Rodés amb l'Institut Francès de Barcelona ho van fer Joan Marcet, Joan Botella, Jordi Capo, Gabriel Colomé i Esther Barbé, tot mantenint unes relacions, epistolars o personals segons els casos i les persones, amb politòlegs com Georges Lavau, Alain Lancelot, Guy Hermet i Jean Charlot.

El tercer element, per a mi decisiu, era intentar establir unes línies temàtiques de recerca, que al principi van ser tres i després es van ampliar a quatre.

Ja sé que la recerca implica especialització, fet que a vegades és contradictori amb la docència, i també que una especialització molt elevada exigeix reduir tant l'objecte

d'estudi que pot portar, com deia Bertrand Russell, a saber-ho tot sobre res. El camp de la teva especialització et marca, però a la vegada et permet de trobar d'altres especialistes amb els quals comunicar-te i intercanviar coneixements. Els espais de recerca elegits –estic parlant dels anys 1972-1973– evidenciaven voluntarisme i una gran confiança en un mateix, i en la divina providència; però en tot cas exigien un voluntarisme enorme.

Les línies temàtiques de recerca elegides van ser tres: els partits polítics, les eleccions i l'autogovern de Catalunya; és a dir, els tres objectius connectaven amb allò que volíem que vingués i que podia venir, amb allò que havia de venir. Calia que hi hagués gent preparada per saber en concret de què anava tot allò de la democràcia, perquè ningú ho sabia massa bé. A partir d'aquests tres eixos podíem estudiar el passat, obtenir la informació sobre allò que es feia en el món i això potser serviria per estudiar i entendre allò que vindria.

Primer gran tema, els partits polítics. Montserrat Baras, Dolors Ivern i Jesús Rodés van fer les tesis doctorals sobre els partits catalans de l'etapa republicana. Alfonso de Alfonso Bozzo ho va fer sobre els partits gallecs. Jo vaig estudiar, a més a més, la Federació Democràtica Nacionalista, però no com a llibre, que no donava per a tant, sinó com a article. És a dir, una línia de treball sobre allò que després vam anomenar Partits d'Àmbit No Estatal, i que algú va concretar amb la sigla PANE: estudiàrem els PANE com a fenomen específic. Per què? Perquè des del punt de vista de partit seria el més singular que tenia Catalunya. I ho fèiem amb la voluntat d'estudiar més endavant els partits que hi haguessin quan els partits fossin novament organitzacions legals ancorades en la societat catalana.

L'estudi d'aquest camp havia de ser fet de manera sistemàtica; per tant, quan arribava algú i manifestava que volia fer la tesi doctoral, li deia: "molt bé, ací té la llista de temes sobre els quals jo puc dirigir-la; si vol fer-ne un altre tema, pot anar a demanar-ho a algú altre". És a dir, existia una llista de tesis possibles, que s'anava cobrint posant-hi una creueta, l'una després de l'altra.

Ja en democràcia, una nova generació d'acadèmics va fer les tesis doctorals sobre els nous partits que havien aparegut. Joan Botella, Joan Marcet i Gabriel Colomé van fer els tres grans partits del moment (PSUC, CDC i PSC), amb angles d'enfocament diferents; però sempre amb una dimensió històrica mai perduda. Joaquim Molins va fer una tesi sobre partits i eleccions a Tarragona durant la Restauració.

Però aquí ja havia aparegut una nova generació. Havia aparegut una segona generació, una generació brillant, molt potent, que serà la que en anys posteriors desenvoluparia els estudis de Ciència Política una vegada creada la Facultat. I com d'aquest tema no en parlaré, aprofito per dir-ho de passada.

Segon gran tema, les eleccions. La creació de l'Equip de Sociologia Electoral, o si voleu els estudis sobre eleccions, que impulsarà i dirigirà durant molt de temps Josep Maria Vallès, va ser un gran fet. No sé si algú dels que hi va participar ho pot recordar, però el primer llibre editat portava per títol *Les eleccions municipals a Barcelona del 16 d'octubre de 1973. Assaig de sociologia electoral*, publicat per la Fundació Bofill,

mimeografiat. Autors: Josep Maria Vallès, Isidre Molas, Joaquim Molins, Eugeni Salvador, Josefina Elies, més tard directora d'Opina, i Ramon Maria Canals. L'Equip de Sociologia Electoral estava destinat a tenir una llarga durada com a equip de recerca, en especial gràcies a l'ajut de la Fundació Jaume Bofill. Rosa Virós, que després en serà un dels puntals directius, ja havia realitzat la seva tesi doctoral obre les eleccions en els municipis de Girona durant la Segona República, que connectava també amb el tema històric.

Amb la democràcia ja va ser possible de fer estudis electorals sobre l'actualitat, i per tant el grup s'aboca primer a la publicació dels resultats electorals per seccions, quan ningú no es sentia cridat a fer-ho. I aviat, l'Equip començà a publicar una col·lecció de llibres de primer nivell, *Estudis Electorals*, gairebé tots ells de miscel·lània, a excepció de tres. En total, és un conjunt de deu volums apareguts entre 1978 i 1991, sempre amb l'ajut de la Fundació Bofill.

En canvi, no vam aconseguir –i parlo en plural perquè sempre tot era en plural– de reconstruir la sèrie estadística històrica a nivell de secció dels resultats proclamats, que avui encara és per fer. La Universitat de Chicago ho havia aconseguit per als Estats Units no feia massa. Nosaltres no ho vam aconseguir.

La tercera línia de treball feia referència a l'autogovern de Catalunya. Un propòsit central del sentit que tenia crear un grup de Ciència Política a Catalunya era connectar directament amb Europa i amb la resta d'Espanya i explicar l'autogovern de Catalunya en el passat. Ací destaco les tesis d'Ismael Pitarch sobre el Parlament de Catalunya; de Josep M. Sanahuja sobre el Govern de la Generalitat, que després es reduiria a les Conselleries de Justícia i Governació; de Manuel Gerpe sobre l'Estat integral de la II República; o de Joan Lluís Pérez Francesc sobre les Bases de Manresa. El projecte de l'autonomia de Catalunya com un projecte possible calia estudiar-lo a partir de les experiències històriques fallides, i a les que havien tingut realització pràctica. I en aquest camp he de citar el gran llibre de González Casanova, *Federalisme i autonomia a Catalunya 1868-1938*, publicat el 1974.

Aquestes serien les tres línies temàtiques de recerca elegides. Objectiu: que hi hagués gent preparada i capacitada per tal de treballar sobre aquests tres temes que ens tocava abordar, i que volíem que ens toqués abordar; i que no hi hagués una opció metodològica tancada que fes que tots responguessin a una idèntica concepció; les orientacions eren políticament diferents, però fins i tot acadèmicament no hi havia una coincidència en una metodologia, sinó que compartien un centre de preocupació, i la voluntat de fer de la Ciència Política un element més de la normalització d'aquest país.

Més tard, a aquests tres primers temes se l'incorpora un quart: les elits polítiques. El 1977 sortí el llibre d'Ismael Pitarch, Joan Botella, Jordi Capo i Joan Marcet sobre les elits parlamentàries. Però també es treballarà sobre les elits locals i, més tard, sobre les elits dels partits; en l'àmbit dels partits, Montserrat Baras ha seguit treballant amb un grup de recerca sobre el tema. Més tard encara s'obrí camí, amb menys connexió amb les línies de treball fins ara esmentades, l'estudi sobre polítiques públiques de Joan Subirats.

Ací tenen un panorama del que s'havia elaborat a Catalunya durant aquests anys com a temes distintius en Ciència Política. Hi ha més temes, és cert; n'hi ha que ni tan

sols els vam abordar, o que es van començar però que no van produir una línia seguida de treballs. Em sembla que a partir d'aquí podem entendre el perquè en els anys vuitanta, amb la democràcia i les llibertats, existeix a Catalunya un potent grup –potent en intel·ligència, no en poder polític– de persones preparades al servei del país, amb la vocació que la Ciència Política sigui docència, però que també sigui recerca. I que aquesta recerca sigui equiparable a la que s'estava fent fora, amb categories i conceptes el més semblants possibles. Avui tenim una realitat que es deixa estudiar, que es pot estudiar i criticar; podem descobrir allò que és ocult, però que existeix. Una de les coses que s'ha de fer sempre és descobrir allò que la gent potser sap, però que no se sap científicament; és a dir, saber-ho del cert. La realitat es deixa estudiar, es pot estudiar. I neix un creixent interès pels temes locals, que més tard l'ICPS desenvoluparà, i on Jordi Capo hi tindrà un rol central.

Com a conseqüència de tot plegat, es crea la Facultat de Ciències Polítiques i Sociologia i els politòlegs ens retrobem amb els sociòlegs, justament gràcies a la Facultat. No sé si la comunicació avui és massa intensa, però ens retrobem novament com s'havien trobat en el moment en que uns i altres anàvem despistats pel món i llegíem els llibres que ens queien a les mans sense conèixer massa bé qui n'era l'autor. Però la creació de la Facultat de Ciències Polítiques i Sociologia, i després de l'Institut de Ciències Polítiques i Socials, la primera amb una vessant més docent i el segon amb una vessant més de recerca i de via de connexió de la Ciència Política catalana amb Europa, que marquen el naixement d'una fase nova, que ha deixat en el passat tot el període artesanal. M'aturo en aquest punt perquè, tal com he dit des de bon començament, només m'he proposat parlar de l'etapa més inicial de la Ciència Política a Catalunya.

www.icps.cat